

УДК 159.923.2

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБРАЗУ Я У ОСІБ З РІЗНИМИ ТИПАМИ ХАРАКТЕРУ

Грись А. М.,

доктор психологічних наук, доцент, завідувач лабораторії психології соціально дезадаптованих неповнолітніх Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ

У статті розглянуто психологічні механізми порушень у функціонуванні образу Я залежно від типу характеру. Представлено змістові та процесуальні характеристики проявів дисгармоній на прикладі симбіотичного та психопатичного характерів, що властиві соціально дезадаптованим неповнолітнім. Розкрито можливості застосування теорій характерологічного розвитку особистості у практичній діяльності психолога. Описано структуру характеру, яка найбільш придатна для застосування її у якості психологічної техніки. Окреслено перспективи застосування глибинних психологічних механізмів функціонування образу Я і характеру для розробки психологічного інструментарію.

Ключові слова: *Образ Я, характер, психологічні механізми, соціально дезадаптовані неповнолітні, самоідентичність, самоповага, почуття self.*

Актуальність. Розв'язання проблеми функціонування психологічних механізмів тих чи інших явищ є актуальним в наш час, зважаючи на такі основні моменти. По-перше, – це запити суспільної практики у контексті надання психологічної допомоги різним категоріям клієнтів. Оскільки без розуміння механізму функціонування явища фахівцю не просто буде віднайти належні інструменти психологічного впливу на них. По-друге, – це запити психологічної науки, яка активно рухається у напрямку пізнання уже відомих, та відкриття нових психологічних явищ, які мають свої закономірності утворення, протікання та розвитку в умовах суспільних змін.

Аналіз досліджень та публікацій. Для розуміння структури характеру різних типів у контексті *психологічних механізмів* функціонування образу Я, необхідно звернутися до досліджень у цьому напрямку. Для прикладу можна згадати праці М.М. Муканова, який вивчав *психологічний механізм* інтелекту, спираючись на праці Ж. Піаже. Він наголошував на принципі протиріч, що є важливим для розуміння природи мисленневих процесів. У цьому принципі автор виділяє два основні елементи: *функцію і структуру*. Причому, наголошується, що функція може бути спільною на всіх стадіях еволюції, в той час як структура змінюється.

На думку М.М. Муканова, термін «психологічний механізм інтелекту» близький до поняття «*функція*», яка трактується як *пошук зв'язків і процес упорядкування образів у єдине ціле*. Він вважає, що структура будучи найбільш змінним елементом мисленневої діяльності, по-перше складається із предметно-просторових образів, із знаків, або систем операцій, по-друге, із способів операцій. Під *функцією* або *механізмом* слід мати на увазі найбільш *постійне утворення*, яке виникнувши на зорі історії, забезпечує протікання інтелекту у різних сферах діяльності.

У руслі ж наших досліджень, які спрямовані на вивчення та активізацію адаптаційних ресурсів індивіда з метою подолання девіантної поведінки нам

необхідно було звернутися до характерологічних теорій, які підтверджують правомірність виділення нами у рамках розробленої авторської моделі адаптації девіантів до сучасного соціокультурного середовища взаємозв'язків між Образом Я і характером, на основі яких можна розкрити глибинну сутність психологічних механізмів виникнення девіацій та віднайти адекватні методи діагностики та корекції соціально дезадаптованих форм поведінки [1].

Виклад основного матеріалу. Для більш глибокого розуміння особливостей взаємозв'язків між *Образом Я і характером* та усвідомленням їх ролі у процесі адаптації, слід звернутися до тих теорій характерологічного розвитку, які позиціонують своє бачення стосовно структури характеру та орієнтирів щодо роботи з дисгармонійними аспектами його функціонування. Зокрема Стівен М. Джонсон вважає, що та чи інша *структура* виникає на базі однієї із основних екзистенційних проблем. Причому, виключно важливим є перший досвід самостійного вирішення проблем, особливо досвід травматичний. Ранні спроби їх вирішення базуються на обмежених можливостях і недостатньому життєвому досвіді індивіда, внаслідок чого формуються ранні рішення, які мають здатність до «закостеніння», і їх дуже важко змінювати [3].

Провідні *рис* характеру – це особистісна стереотипна переробка природньої органічної реакції на фрустрацію оточенням інстинктивних потреб дитини. Згідно точки зору характерологічного розвитку, коли виникає блокування «імпульсу» потреб і, як наслідок, з'являються компроміси і інтерналізація, такі рішення жорстко *закріплюються* і не піддаються змінам, всупереч переживанням, які потенційно могли б їх змінити. В основі цього, наряду з іншими факторами, лежить той факт, що потреби особистості у відносинах виявились деяким чином задоволеними у цих блокадах і пристосувальних операціях, і ці дії були здійснені під тиском виключно болісної депривації. «*Патогенні переконання*», що є їх *фундаментом* і «*сценарні рішення*», зазвичай передбачають переконаність у тому, що відключення блокади і допущення потреб призведе до повторення досвіду болісного розчарування і депривації. Часто також зберігається упевненість, хай навіть і неусвідомлювана, у тому, що якщо не задовольняти потреби інших людей, можна опинитися покинутим. Інші поширені переконання наступні: «Мені нічого не потрібно. Всього цього я можу досягнути сам. Я знаходжу себе в самовіддачі і любові. Мої потреби надто великі і могли б пригнобити інших». Результатом такого неприроднього, незадоволеного, нелюдського життя, яке неможливо вести вічно, буває виняткова піддатливість особистості серйозним зривам. Часто це фізичні захворювання, або ж депресія. Поширеність фізичних хвороб пояснюється фактом хронічного незадоволення у багатьох сферах життя, і тим самим, підвищеною чутливістю до атак різного роду хвороб.

У своїй праці «Психотерапія характеру» Стівен М. Джонсон *описує* ті характерологічні порушення, які *перешкоджають розвитку стабільного відчуття власного Self*. Автор відмічає, що для розвитку *істинного Self* необхідно бути в оточенні, яке заохочує до аутоекспресії повною мірою, точно і емпатично відображає експресію, а також у разі необхідності сприяє її оптимальній фрустрації. *Симбіотична, нарцисична і мазохістична структури характеру* по суті є результатом особистої історії, у якій дитину

використовували для реалізації планів, намірів і потреб її опікунів. Внаслідок цього виникає *плутанина в ідентичності*, головні риси якої нав'язані зовні, сприймаються свідомо, залишаючись нездоровими, неприродними і неповними. Разом з тим, природні форми вираження Self від яких дитину відлучували, залишаються недорозвиненими і розпалюють внутрішній конфлікт. Травматичне стримування справжньої аутоекспресії викликає блокування розвитку, що зрештою вимагатиме розпізнавання і дозрівання [3].

У психотерапії *симбіотичного характеру* важливим є дозвіл на вираження природньої агресії, що є центральним моментом у процесі сепарації. У процесі роботи з клієнтом потрібно займатися природнім страхом, який з'являється у той момент, коли особистість починає відділятися від відносин і ідентифікацій, створених за принципом злиття.

Наведемо приклад *структури симбіотичного характеру* та орієнтрів щодо роботи з ним.

Етіологія: батьки блокують самоідентичність, здатність ризикувати і контролювати себе, проявляючи власні реакції страху і втечі, погрожуючи і караючи за ті вчинки, які сприяють створенню дистанції, визначенню відмінностей, демонстрації агресії і виробленню *самостійно* обраної ідентичності. Водночас перебільшене значення надається злиттю, емпатії, схожості і залежності від батьків. Це призводить до розвитку адаптованого self, визначеного іншими, що розвивається у результаті надмірного застосування інкорпуючої інтроєкції і некритичної ідентифікації. Формування ідентичності на основі більш зрілого процесу зміни шляхом асиміляції і акомодатії є мінімальним.

Симптоматика: недорозвиненість стабільного почуття ідентичності, концепції власного self і вчинків, що визначають неповторне self. Ідентичність, репрезентована у відносинах із близькими людьми, з якими особистість в своєму досвіді зливається. Така відсутність чітко визначеної меж може призводити до заплутаності проблем відповідальності, до гіперчутливості до інвазії почуттів і думок, нав'язаних значущими людьми і, в разі функціонування на рівні *borderline*, до фактичних станів злиття. Схильність підкорятися домінуванню інших людей може викликати страх *втрати автономії* і повного розчинення власної особистості, що призводить до вибудовування жорсткої дистанції. У свою чергу, ці маневри породжують страх відкидання і позбавлення ідентичності ізоляції. Безліч інших симптомів слугують забезпеченню природних реакцій злиття, або вираження опору проти нього, або ж, найчастіше, і першому і другому. Нерідко зустрічаються захисні функції, які виявляються, як захист від психологічних травм сім'ї, протягом багатьох поколінь. Часто має місце почуття провини за сепарацію, а також придушена агресія.

Когнітивний стиль: стирання кордонів сприяє слабкій орієнтації в дійсності при розпізнаванні того, хто за що відповідає. У разі слабко функціонуючої особистості (напр. *borderline*), це призводить до зайвого приписування відповідальності і провини зовнішнім чинникам. На більш високому рівні особистісного функціонування це викликає надмірну відповідальність за інших, що породжує когнітивні помилки і почуття провини. Особистість цього типу має труднощі із розпізнаванням власних

уподобань чи відраз, переконань, думок і т.п. За винятком найнижчого рівня структурного розвитку, ця агресія витісняється і проектується, що унеможлиблює її використання.

Форми захисту: злиття, втеча, проекція, ідентифікація, вчинення тиску, маніпулювання, пошук зовнішніх причин, гіпервідповідальність, звернення проти себе, проективна ідентифікація, розщеплення.

Сценарні рішення і патогенні переконання: Я ніщо без тебе. Ти контролюєш мене, чи я цілком у тобі розчиняюсь. Я вдячний тобі за себе самого. Я відповідаю за тебе і / або ти відповідаєш за мене. Я не можу бути щасливий, якщо ти не будеш щасливий. Я не можу виносити відмінності між нами. Я також не можу прийняти і зрозуміти зайвої близькості. Моє щастя, успіх, окремо від тебе переживання будуть ранили тебе - вони неможливі через тебе. Твоє відділення, успіх або щастя, які не включають мене, будуть ранили мене - вони неможливі через мене. Я не зможу жити без тебе».

Репрезентація self: залежна від зв'язків з іншими, але в той же час неясна, наповнена різною мірою розмитими, позбавленими меж рисами. Базується на надмірній інкорпоративній інтроєкції та ідентифікації. Незалежне self витіснене і розщеплене.

Репрезентації об'єкта і відносини з об'єктом: інші сприймаються як об'єкти виключно важливі, з одночасним стиранням відмінностей між ними та self. Часто вони сприймаються як «поневолювачі» і залишають (розщеплення). Такі люди сприймаються іншими, як такі, що тиснуть і маніпулюють особливо на найнижчому рівні структурного розвитку.

Характеристика відчуттів: на найнижчому рівні структурного розвитку емоційна нестабільність виявляється в почуттях панічного страху стосовно покинутості або розчинення власної особистості. На більш високому рівні, як правило, має місце почуття провини, пов'язане з підвищеною відповідальністю за інших. Страх може викликати все, що може призвести до сепарації (наприклад розбіжність у думках, успіх, свобода від симптомів тощо).

Успіх терапії симбіотичного характеру ґрунтується на *розриві обмежуючих зв'язків*, що роблять залежною від інших саму особистість і її почуття ідентичності. Можна також використовувати агресію і ворожість у перенесенні, що переполюють її, як і у випадку з добре функціонуючою особистістю, пропонуючи виражати ці почуття і пропрацювати механізми самозапечерчення, що використовуються для їх витіснення. Ефективність психологічної допомоги також залежить від «розвінчування» механізмів витіснення, які застосовуються по відношенню до всього, що з'являється на основі *справжнього, автономного почуття self*. Справжнє self має виражатися і отримувати відповідну підтримку з тим, щоб відбувався процес його вибудовування; і тією мірою, якою не здійснилася ще необхідна інтерналізація пов'язаних із цим умінь (таких як самозаспокоєння, встановлення відповідних меж і т.п), необхідним є заохочення ініціативи та підтримки. На найнижчому рівні розвитку его більш тривалий процес терапії, зосереджений на розвитку self. На вищому рівні розвитку існують вже деякі сфери істинного self, що вимагають досягнення істинної ідентичності, вивільнення неусвідомлюваного, заперечення

надмірних обов'язків і відповідальності за інших, і, нарешті розвінчання невротичних компромісів – результату зречення від істинного self.

Стівен М. Джонсон також формулює терапевтичні цілі для окремих структур характеру: шизоїдного, орального, нарцисичного, мазохістичного, істеричного та обсесивно-компульсивного.

Звернемося тепер до класичного психоаналізу, який підходить до вивчення *характеру особистості* двома дуже різними шляхами. За часів Фрейдівської теорії драйвів були зроблені спроби зрозуміти особистість на основі фіксації (на якому ранньому етапі розвитку даний індивід був психологічно травмований?). Пізніше, з розвитком Его психології, характер був переосмислений як сукупність певних механізмів захисту (якими способами даний індивід уникає стану тривоги?).

Останній підхід до розуміння особистості не суперечив першому; він дозволив ввести ряд понять і метафор для осмислення того, що малюся на увазі під типом особистості, і додав до концепції драйвів ряд припущень про те, як ми розвиваємо властиві нам адаптаційні і захисні реакції. Оцінка цих двох підходів складає центральну частину підходу Мак-Вільямс до класифікації характерів. Крім того, автором показано, як сучасні розробки британської теорії об'єктних відносин (і її американського родича – міжособистісного психоаналізу) і селф психології можуть пролити світло на організацію характеру.

У своїй праці «Психоаналітична діагностика» Ненсі Мак-Вільямс розкриває психологічні механізми функціонування власного Я в рамках інтегративного підходу через розуміння структури особистості в клінічному процесі. Автор розкриває логіку побудови «діагностичної системи координат», яка включає два виміри:

1) рівень розвитку особистості, що визначає ступінь психологічного благополуччя чи порушень індивіда;

2) тип організації характеру, що надає кожній людині її унікальну неповторність та водночас об'єднує її з іншими представниками людського роду [2].

Тобто кожну людину можна описати як таку, що має певний рівень розвитку особистості (психотичний, межовий, невротичний), і тип організації характеру (істеричний, параноїдний, депресивний тощо). Це означає, що окремій людині властивий певний паттерн імпульсів, тривог, захисних механізмів і об'єктних відносин, що у травмуючій ситуації, яка перевищує *адаптаційні* можливості індивіда, може зумовити декомпенсацію у вигляді певного розладу.

Деякі психоаналітично орієнтовані праці з патопсихології охоплюють більш традиційні діагностичні концепції, але без акцентування уваги на характер як такий і без належної уваги до того, як виявлені особистісні паттерни впливатимуть на зміст терапевтичної роботи.

У процесі психотерапії характеру фахівцям необхідно відмовитися від стандартної, шаблонної процедури, незалежно від типу особистості клієнта. Навіть аналітики, які дотримуються найбільш класичних підходів, будуть більш ретельні в дотриманні меж з істеричним пацієнтом, більш наполегливі з афектами обсесивної особистості, більш терпимі до мовчання шизоїдного типу тощо. Щоб ефективно використовувати

різноманітні психотерапевтичні методи, потрібно насамперед вміти класифікувати пацієнта як *психотичного чи межового*. Коректне діагностичне формулювання стане підґрунтям принципово важливого вибору стилю спілкування, способу інтерпретацій і фокусу первинної бесіди з клієнтом.

Особливості психологічних механізмів функціонування образу Я, залежно від типу організації характеру розкрито у нарцисичних, шизоїдних, параноїдних, депресивних і маніакальних, мазохістичних, обсессивно-компульсивних, істеричних клієнтів. Суттєво новим у порівнянні із вітчизняними підходами є виділення у якості одного із типів структури характеру – дисоціативної (множинної) особистості. Автор розкриває також походження дисоціації як постійного прояву синдрому хронічного посттравматичного стресу [2].

Оскільки у руслі наших досліджень важливим є вивчення психологічних механізмів адаптації девіантів до сучасного соціокультурного середовища **звернемося до опису психопатичного характеру.**

Відреагування зовні є визначальним для психопатії. У соціопатичних людей не лише виникає внутрішнє спонукання до дії, коли вони роздратовані і засмучені, але вони також не володіють досвідом підвищення *самоповаги*, який походив би від контролю над власними імпульсами. Невідкладне «відігравання» зовні пов'язане із відмовою визнавати «слабкі» відчуття. Вони нездатні визнавати тривогу і контролювати власні реакції на неї.

Дитинство таких людей вирізняється великою кількістю різного роду небезпек і хаосу. В історіях найбільш деструктивних психопатів фактично неможливо знайти відображення послідовного, люблячого, захисного впливу сім'ї. Наявність слабких, депресивних і мазохістичних матерів і запальних, непослідовних і садистичних батьків характерне для психопатії. Частиною є паттерни переїздів, втрат і сімейних розривів. В таких нестабільних і загрозливих обставинах стає неможливим природній розвиток нормальної переконаності дитини у власному відчутті всемогутності, *і пізніше, прагнення захистити відчуття власного Я (self)*. Відсутність відчуття сили у ті періоди розвитку, коли це необхідно, може примусити дітей із подібними утрудненнями витратити більшу частину життя на пошук підтвердження їх всемогутності. Психопатичні люди не можуть визнати в собі наявність звичайних емоцій, оскільки вони асоціюються зі слабкістю і уразливістю. Для їх індивідуальних історій характерний факт, що в дитинстві ніхто не намагався допомогти їм, *запропонувавши слова для їх емоційних переживань*. Завдяки блокуванню афекта психопатичними індивідами у них відсутнє прагнення до застосування мови для прояснення своїх відчуттів.

У той час як більшість із нас використовує слова для вираження власної особистості, психопатичні люди застосовують їх для маніпуляції. У них відсутня інтерналізована основа для розуміння мови. Клінічні спостереження підтверджують той факт, що в їх сім'ях не робився акцент на експресивних і комунікативних функціях мови; замість цього слова використовувалися для того, щоб контролювати інших. Для психопатії характерною є недостатність інтерналізації. Антисоціальний індивід, ніколи

необхідною мірою не відчував психологічної прив'язаності, не інкорпорував хороші об'єкти, не ідентифікувався із тими, хто турбувався про нього. Він ніколи не отримував любові і ніколи нікого не любив. Замість цього вивилася можливою ідентифікація з чужим селф-об'єктом, який переживається як хижий. У психопатів недостатність глибоких і несвідомих ідентифікацій, спочатку з первинною батьківською фігурою, і, особливо, архетипічних і спрямовуючих ідентифікацій із суспільством, культурою і людством в цілому. Психопатія може бути «успадкована»; дитина повторює захисні рішення своїх батьків.

Потенційний психопат має серйозні труднощі у набутті *самоповаги* нормальним шляхом через переживання любові і гордості своїх батьків. Оскільки зовнішніх об'єктів недостатньо, єдиним об'єктом катексиса є *власне Я* і його власні спонукання до влади. Тому селф-репрезентації можуть бути поляризовані між бажаним станом особистісної всемогутності і лякаючим станом відчайдушної слабкості. Агресивні і садистичні дії соціопатичних осіб можуть *стабілізувати відчуття власного Я* завдяки зниженню непріємних станів збудження і відновленню *самоповаги*.

Будь-хто, чий *образ* *власного Я* відображають нереалістичні уявлення про перевагу; той, хто уникає очевидного факту, що він всього лише людина, намагатиметься відновити самоповагу за допомогою сили. Крім того, чим більш хаотичним було оточення дитини в дитинстві і чим більше її батьки були знесилені і неадекватні, тим імовірніше відсутність у дитини чітких обмежень і незрозуміння серйозних наслідків імпульсивних дій. З точки зору теорії соціального навчання, *грандіозність* дитини є очікуваним результатом виховання без належної дисципліни. Дитина, яка володіє набагато більшою енергією, ніж ті, хто про неї піклується, може засвоїти урок, що можна ігнорувати потреби інших людей, робити все, що їй заманеться, і керувати усіма несприятливими наслідками, уникаючи, прикидаючись, спокуюшачи або залякуючи оточуючих.

Ще однією особливістю селф-переживань психопатичних пацієнтів є *примітивна заздрість* – бажання зруйнувати все, що є найбільш бажаним. Хоча антисоціальні люди рідко говорять про заздрість, її демонструють багато з їхніх вчинків. Можливо, вирости нездатним до любові неможливо без знання того, що існує щось, що приносить задоволення іншим людям, і чого позбавлений ти. Активне знецінення і зневага абсолютно всім, що належить до ніжності і ласки в людському житті, є характерним для соціопатів усіх рівнів. Крім того, існує тісний зв'язок між психопатичними і нарцисичними станами. Обидва типи характеру відображають *суб'єктивно порожній внутрішній світ і залежність самоповаги від зовнішніх подій*. Проте багато людей володіють деякими рисами обох типів, і для кожного із них характерна *інфляція власного Я*.

Психопатична особистість описується через виражену і організуючу потребу *відчувати власний вплив на інших, маніпулювати ними, «піднятися над» ними*. Слід звертати увагу на виявлення люті і манії, яка може прорвати характерне для соціопатичних осіб блокування афекту. Психопатичні клієнти використовують захисти всемогутнього контролю, проективної ідентифікації, дисоціації і відігравання зовні. З точки зору об'єктних відносин слід відзначити нестабільність, потурання, емоційне

нерозуміння, експлуатація і іноді жорстокість. *Структура власного Я* визначається грандіозними прагненнями уникнути переживання слабкості і заздрості.

Висновки. Таким чином, звернувшись до теорій характерологічного розвитку ми відкриваємо безмежні можливості їх практичного застосування у процесі надання психологічної допомоги соціально дезадаптованим неповнолітнім. Розпочинаючи із опису психологічних механізмів функціонування образу Я у осіб з різними типами характеру, особливостей їх емоційної сфери, патогенних переконань, розпізнавання найбільш типових стратегій поведінки. У власній психологічній практиці ми застосовуємо представлені типи характеру як для самоаналізу клієнтами характеристик їх внутрішнього світу, так і для ідентифікації певних типів характеру у осіб з їх найближчого оточення. На основі застосування класифікацій характеру можна більш чітко зрозуміти зміст психологічного запиту клієнта, що впливає із базових потреб та способи інтерпретації ним оточуючої дійсності. Значний потенціал у роботі із системою взаємозв'язку «Образ Я і характер» у структурі нашої моделі мають асоціативні методи роботи за допомогою яких вдається виявити прихований характерологічний паттерн. Беручи до уваги тип характеру особистості психолог має можливість скоригувати стиль спілкування з клієнтом та обрати найбільш адекватні стратегії психологічних впливів.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку вбачаємо у розробці практичного інструментарію для психологів із використанням системи взаємозв'язків між образом Я і характером та іншими структурними компонентами особистості.

Список використаних джерел:

1. Грись А. М. Теорія і практика підготовки психологів до роботи з соціально дезадаптованими неповнолітніми : монографія / А. М. Грись. – К. : Геопринт, 2013. – 280 с.
2. Мак-Вільямс Н. Психодіагностическая диагностика : Понимание структуры личности в клиническом процессе ; пер. с англ. / Н. Мак-Вільямс. – М. : Независимая фирма «Класс», 2007. – 480 с.
3. Стивен М. Джонсон. Психотерапия характера / М. Джонсон. Стивен. – М. : Корвет, 2013 – 352 с.

REFERENCES:

1. Hrys, A. M. (2013). *Teoriya i praktika pidhotovki psikhologiv do roboty z sotsialno dezadaptovanyimi nepovnoletnimi* [Theory and practice of psychologists' training to work with maladjusted youth]. Kyiv : Geoprint [in Ukrainian].
2. Mak-Vilyams, N. (2007). *Psikhoanaliticheskaya diagnostika: Ponimanie struktury lichnosti v klinicheskoye processe* [Psychoanalytic diagnosis: Understanding of personality structure in the clinical process]. Moscow: Nezavisimaya firma «Klass» [in Russian].
3. Stiven, M. Dzhonson (2013). *Psihoterapiya haraktera* [Psychotherapy of the character]. Moscow: Korvet, [in Russian].

Грись А.М. Психологические механизмы функционирования Образа Я у лиц с различными типами характера. В статье рассмотрены психологические механизмы нарушений в функционировании Образа Я в зависимости от типа характера. Представлены содержательные и процессуальные характеристики проявлений дисгармоний на примере симбиотического и психопатического характеров, которые свойственны социально дезадаптированным несовершеннолетним. Раскрыты возможности применения теорий характерологического развития личности в практической деятельности психолога. Описана структура характера, которая наиболее пригодна для применения ее в качестве психологической техники. Определены перспективы применения глубинных психологических механизмов функционирования Образа Я и характера для разработки психологического инструментария.

Ключевые слова: Образ Я, характер, психологические механизмы, социально дезадаптированные несовершеннолетние, самоидентичность, самоуважение, чувство self.

Hrys A. Psychological mechanisms of self-image functioning of persons with different types of character. The article discusses the psychological mechanisms of disruption of self-image functioning depending on a type of character. Content and procedural characteristics of manifestations of disharmony are presented by the example of symbiotic and psychopathic characters that are attributable for socially maladjusted minors. Possibility to apply the theories of characterological personality development in psychologist's practice is revealed. The character structure that is most suitable to use as a psychological technique is described. It is found that leading character traits that are type specific (symbiotic, schizoid, psychopathic, etc.) are formed as a result of development of personal stereotypical reactions to frustrations of child's instinctual needs in natural surroundings. Because of need frustration and blockade, taken decisions are firmly fixed and hardly to be changed. Pathogenic beliefs that are foundation and corresponding «solution scenario» involve usually the belief that blockade disabling and need acceptance will lead to a repetition of painful frustration and deprivation. Consequently, there is confusion as for self-identity; the main features of it are imposed externally, unhealthy, unnatural and incomplete. However, natural forms of child's self-expression are remained underdeveloped and that incites internal conflicts. The article determines characterological disorders that hinder development of healthy, stable sense of own Self. Prospects of use of deep psychological mechanisms of self-image and character functioning for creation of psychological tools are outlined.

Key words: self-image, character, psychological mechanisms, socially maladjusted juveniles, self-identity, self-esteem, a sense of self.